

BİREYSEL VE TOPLUMSAL ÇÖZÜLMEDE TELEVİZYON FAKTÖRÜ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

M. Doğan KARACOŞKUN*

Anahtar Kelimeler: Bireysel çözülme, toplumsal çözülme, televizyon.

Bireysel çözülme, ruhsal yaşamın unsurları arasındaki bağın kaybolmasıdır. Yani bireyin kendine ve içinde yaşadığı dünyaya yabancılaşmasıdır. Oysa bireylerin, hayatlarının gizini çözebildikleri ve olumlu anlamlar yükleyebildikleri oranda yaşam aktivitelerini gereğince yerine getirebilecekleri varsayılır. Yabancılaşma sürecini yaşamaya başlamalarının bir sonucu olarak, içsel yönelimlerinde bir belirsizlik ve varoluşsal boşluklar oluşur. Böylesi bireyler kendi öz kimliğinden uzaklaşırlar ve davranışları amaçsız ve anlamsız hale gelir. Nitekim yaşantıları kendi belirlemelerinden öte, gündelik yönlendiricilerin etkisiyle sürer ve içsellikten yoksun hale gelir. Bu süreç, peşinden gelecek olan sosyal çözülme sürecinin temel belirleyicisidir.

Toplumsal çözülme, toplumda varolan işbirliği, ortak değerler, inançlar, birlik ve disiplinin çökmesidir. Toplumun ayakta tutan kuralların bağlayıcılığının azalmasıdır. Temelde pesimist bir özellik taşır ve tehlikeli bir duruma işaret eder.¹

Bireysel ve toplumsal çözümler, diğer tüm insan yaşantıları gibi, zaman içerisinde gerçekleşirler. Bu yüzden bir anda olup bitiveren birer olgu değillerdir.² Bu bağlamda, çözümleri hızlandıran araçlar da vardır. Bu araçların başında günümüz insanının yaşamında oldukça önemli bir yere sahip olan televizyon gelir.

Televizyonun, boş zamanlarımızı değerlendirme biçimimizden, düşünme, hissetme biçimine, aile içi ve toplumsal ilişkilerimizin şekline kadar, bütün yaşantı biçimlerimizi kapsayacak şekilde hayatımızın her yönü üzerinde oldukça etkili olduğu bir vâkiydir. Televizyonsuz bir yaşam düşünmek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Televizyonun bu vazgeçilmezliğinin bir sonucu olarak, bütün dünyanın dizginleri eline terk edilmiş, tek biçimlendirici, yönlendirici başkaları adına düşünce üretici olarak, yayıncıların kendi kabullerini dayatmaları noktasında işlev görebilmektedir. İşin ilginç yanı TV'nin bu dayatmalarını göre göre onlara karşı duramayan bir de izleyici boyutu vardır.³ Gündelik yaşamda gözlemleneceği üzere bu kitle, büyük oranda değerlerin kaybolduğu, insan ilişkilerinin menfaat ilişkisine dönüştüğü, saygı ve sevgi kavramlarının yok edildiğinden yakınabilmektedir. Ancak yine de TV'nin büyümesine kapılmış sürüklenmektedir. Toplumsal dönüşümü, belli ilkeler oluşturmaksızın ve toplumun büyük çoğunluğunun tepkisine rağmen, gerçekleştirme sürecini hızlandıran

* Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

¹ Sezgin Kızılcıllık-Yaşar Erjem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimler sözlüğü**, Göksoy Matbaası, Konya 1992, s.371

² Vejdî Bilgin, **Sosyal Çözülme ve Din**, Etüt Yayınları, Samsun 1997, s.19.

³ Hüseyin Peker, **Din ve Ahlak Eğitimi (Psikolojik ve Metodik Esaslar)**, Aksi Seda Matbaası, Samsun 1998, s. 99.

TV yayınları tarafsız ve ideolojik bir kimlikten uzak mıdır? Görsel ve işitsel sunumlarda amaç, salt toplumu bilgilendirme, eğlendirme ve insanımızın çağdaş normlara uygun bir yaşantı düzeyine ulaşması noktasında bir gelişme ve değişmeyi sağlamaya çalışmak mıdır? Nasıl bir birey ve toplum hedeflenmektedir? Bu hedefi gerçekleştirirken TV'lerin esas aldığı eğitsel ve psikolojik çerçeve nedir? Toplumun değerleri ve kutsalları karşısında TV'lerin tavrı ne olmaktadır? Bilinçli yahut bilinçsizce, yapılan yayınlar yoluyla bu değerler ve kutsallara gerekli saygı gösterilmekte midir, yoksa onları yozlaştırma davranışı içerisinde midir?

Burada özellikle ve öncelikle üzerinde durulacak konu, televizyonun tarafsızlığı, nesnellığı ve dürüstlüğü problemidir. Pek çok kimse televizyonun, dünyaya açılan kapı olarak tarafsız ve yalansız bir işleve sahip olduğunu düşünüyör olabilir. Ancak bu yaklaşımın gözden kaçırdığı önemli bazı noktalar vardır. Kameraların salt bir alet olarak yalan söylemeyeceğine ilişkin şüphe yoktur. Fakat kamerayı kullanan bir insandır ve onu kullanan insanın yalan bilgi aktarma ve insanları yanıltma niyeti olmasa bile, yapılan işin doğası gereği, olayları seçerek kameraya alması söz konusu olacağından, kayda alınmayan görüntüler, kaydedilen görüntülerden daha önemli olabilir. Bu bağlamda Bostancı'nın "medyanın anlattığı, hayattan alınan malzemelerle medya mutfağında pişirilmiş bir hikâyledir"⁴ yaklaşımı, tamamen olayın pişiren kişinin tutumuna bağlı olarak ortaya çıkabileceğini ve bunun da etik problemlere yol açabileceğini gösteriyor. Örneğin muhafazakâr yönü olduğu bilinen müteveffa sanatçı Barış Manço ile ilgili olarak, düzmece bir olay olduğu daha sonra itiraf edilmiş bir olay, kameranın yalan ve hile amacı ile kullanılabildiğinin örneklerindedir. Bu sanatçı ve ekibinin bir lunaparkta mehter takımı kılığında şov yapacaklarının duyumunu alan bir magazin gazetecisi, bir arkadaşını oraya göndererek ona bir içki sofrası kurdurup, o anda rakı şişesini görüntüye alan bir fotoğraf çektirir. Birinci sayfaya koyduğu mehter takımı ve içki şişesi beraberliğini içeren resmin altına "Mehter Takımı Rakı Mezesi Oldu" manşetini atar. Sonuçta amaca ulaşılır. Tepkilerden çekinen lunapark yönetimi sanatçının programını hemen kaldırır.⁵

Özetle insan ne kadar tarafsız olabilirse, TV'de o kadar tarafsız olur. İnsanın salt nesnellığı imkânsız olduğu için, insanın yönlendirdiği TV'lerin nesnellığı de imkânsızdır. Ancak bu, TV'lerin tamamen olumsuz olduğu ve hiçbir yararlı amaca hizmet etmeyeceği anlamına gelmez. İnsana hem işitsel, hem görsel bir hitap eden ve eğlence dünyasının renkliliğinden yararlanarak belli bilgileri aktarma gücüne sahip olan televizyonlar, günümüzde genellikle, birey ve topluma yönelik olumsuz işlevler görmektedir. Bu işlevler, başlıca şu konular üzerinde yoğunlaşmaktadır:

1. Bireylerin Ruhsal ve Zihinsel Yapılarını Yönlendirme İşlevi

Bireyselleşme, yani bir birey olma, farklılıklara sahip olma ve bu farklılıklarla birlikte toplumda var olma, insanın önemli bir psikososyal yönüdür. Ruhsal ve zihinsel kimliğimiz, kendimize ait tüm değerlerin düşünce, tutum ve davranışların, kişiliğimizin özgün parçasıdır. Bu, bir yönüyle içinde yaşadığımız toplumdan kazanımlarımızla şekillenirken, bir yönüyle sadece bize özel yanları olan bir durumdur.

Doğuştan getirdiğimiz özelliklerimize aile, okul ve diğer sosyal çevre yoluyla edinilen kazanımlar eklenerek kendimize özgü bir varlık oluştururuz. Bugün, bu kazanım kaynaklarımızın tümünden daha etkili olan televizyonla karşı karşıya bulunmaktayız. Televizyonlar, kendi ilkeleri/ilkesizlikleri çerçevesinde hedef kitleyi yönlendirme işlevi görmektedir, bunu yaparken bazen, o kitlenin kutsalı dahil, hiçbir özellik ve değerlerini göz önünde bulundurma gereksinimi duymamaktadır. Kimi televizyonların hemen her yayını, farklılıklarımızı gidererek dünyanın neresinde olursa olsun tek düzelik oluşumunu sağlamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken ruhsal ,

⁴ M. Naci Bostancı, "Bütün Kötülüklerin Anası" Medya, Şiddet, Cinsellik, Türkiye Günlüğü Dergisi, sayı 49, İstanbul 1998, s.92.

⁵ Taha Kivanç, "Bu Bize Ders Olsun", Yeni Şafak Gazetesi, 07.02.1999.

ve zihinsel yönden, hep isteyen ve aldıkça daha fazla isteyen tüketici bir prototip model olarak sunulmaktadır. İnsanlara bir tüketim eşyası olma rolü biçilerek, insanın erdemli yanı gözardı edilmektedir. Bu büyüü atmosferde insan, kendi adına düşünülüğü ve belirlenen çerçevede düşünmesi ve hissetmesine izin verildiği için, bulunduğu durumu, sahip olduğu düşünceleri ve duygusal tepkileri eleştirel bir perspektiften değerlendirmekten yoksun kalmaktadır. Bütün bu süreçler bağlamında televizyon, her şeyi klişeleştirip standartlaştırırken, toplumsal çözülmeyi de hızlandırmaktadır.⁶

2. Çocuklara, Gençlere ve Aile Bireylerine Yönelik Diğer Olumsuz İşlevler

Televizyonların çocuk ve gençler üzerindeki etkisi, toplumun diğer kesimlerine oranla çok daha fazladır. Bu etki televizyonların sadece bilgi aktarmaları yoluyla olmayıp, daha ziyade belli davranış modelleri sunmaları suretiyle cereyan etmektedir. Bu tipler özellikle çocuklar için büyük bir taklit kaynağı olan modellerdir.⁷ Bireylerin ruhsal gelişiminde ve insan ilişkilerinin oluşumunda oldukça önemli bir işleve sahip olan taklit etme, televizyonun temel öğretim biçimine uygun düşmektedir.⁸ Ancak bilinçsiz özentile taklit söz konusu olduğundan ve taklit kaynağı tiplerin millî değerlerin güçlenmesi bağlamında, olumsuz yönleri özendirildiğinden, çocuk ve gençler yaratıcı güçlerini ortaya çıkaramamakta ve düşünme yeteneklerini kullanmada ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.⁹ Televizyondaki taklit kaynağı tipler ve yaşam tarzları, çocuk ve gençlerin toplumun kültürel değerlerini yaşatabilmeleri açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Buradaki model kelimesi kişinin kendini özdeş tuttuğu ve duyus, düşünüş ve davranışlarını taklit etmeye çalıştığı kimseleri ifade etmektedir.¹⁰ Buna karşılık televizyon yapımcı ve yayıncılarının bu hususta yeterli hassasiyeti gösterdiklerini söyleme imkânına sahip değiliz. Bu görüşümüzün daha iyi anlaşılabilmesi için sadece bazı TV yayınlarına göz atmamız yeterli olacaktır.

Bugün televizyonlarda gösterilen yabancı filmlerden bir kısmında Hristiyan ve Musevî dinî motifleri yoğunluktadır. Özellikle Hristiyanlığın dinî kutsalları, dinî pratikleri(dua v.b. ayinler) sempatik gösterilirken, kendi inanç değerlerimiz göz ardı edilmektedir. Hafta içi yayınlanan Güney Amerika dizileri yoluyla, kültürümüzün temel koruyucu ve taşıyıcısı olan aile yapımızı çözülmeye götürecektir. Bu farklı bir yaşam tarzının özendirildiği görülmektedir. Televizyonların olumlu yönde kullanılması gereken etkileri de, bu tarz filmler yoluyla olumsuz olmaktadır. Bu filmlerde, kahramanların hayat tarzları kültürel yapımıza son derece zıttır. Üstelik bu filmlerdeki karakterler ve yaşam tarzları sadece çocukları değil, ailenin diğer üyeleri ve onların kendi aralarındaki ilişkileri de etkilemektedir. Bu karakterlerin genel özelliği bolca eşya tüketmek, karşı cinsten arkadaş edinmek ve istedikleri her şeyi yapabilmektir.¹¹ Fromm (1991), bu türden davranışları kendini pazarlayabilmenin en temel yolu olarak görür. O, modern yaşam biçimine yönelik eleştirilerinde, günümüz insanların bu karakter tipini idealize ederek pazarlama yönelimi içinde olduğunu ve kitle iletişimin araçlarının da bunu teşvik ve karakterize ettiğini söylerken bu gerçeğe değinir.¹² Bu tip insanlar, hiçbir düşüncelerinde, duygu ve davranışlarında içtenliğe sahip değillerdir. Her şey yapay bir ilişki zemininde sürer. Sevgiyi ve aşkı bile tüketim çarkının sanal ve geçici bir boyutu gibi değerlendiren anlayışın egemen olduğu karakterler, TV ekranlarını en fazla işgal eden tiplerdir.

Yabancı filmlerde genel durum bu iken, yerli filmler de pek iç açıcı değildir. Bunu sayısız örneklerle açıklama imkanı vardır. Örneğin televizyonun çok seyredilen

⁶ Sedat Cereci, **Televizyonun Sosyolojik Boyutu**, Şule Yayınları, İstanbul 1986, s.86.

⁷ Haluk Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996, s.116.

⁸ İbrahim Alaattin Gövsa, **Çocuk Psikolojisi**, Hayat Yayıncılık, İstanbul 1998, s.84.

⁹ Atalay Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, 23. Basım, Özgür Yay., İstanbul 1998, s.100.

¹⁰ Haluk Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.114.

¹¹ Yusuf Kaplan, **Enformatik Devrim Efsanesi**, Rey Yayıncılık, İstanbul 1991, s.52.

¹² Erich Fromm, **Kendini Savunan İnsan**, çev. Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul 1991, s.77.

ve en uzun süre devam eden yerli filmlerinden “Bizimkiler” dizisini ele alarak somutlaştırabiliriz. Adı geçen film bir apartmanda yaşayan insanların kendi aile bireyleri, arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri vb. açısından gündelik yaşantılarını konu almaktadır. Ancak eğer bu insanlar, gözetilmesi gereken milli değerler çerçevesinde, Türk toplumunun tesadüfi birer tiplmesiyle, koca bir apartman binasında yaşayan bunca insan ve diğer kişilerin en yaygın davranış biçimleri olarak bol miktarda içki içmeleri, genelde para ve kişisel menfaati önde tutmaları ve insanlarla ilişkilerinde çoğunlukla ikiyüzlü olmaları ne derece doğaldır? Aşağı yukarı hepsinin evinde varolan içki köşesi, evlerine gelenlere öncelikle içki teklif etmeleri ve misafirlerin bu durumu hiç yadsımamaları hangi kültürel değerlerimizle bağdaşmaktadır? Yine filmdeki “katil” rolündeki kişinin, ailelerin yaşadığı bir apartmanda evinde nikâhsız bir kadın bulundurarak, onunla aileler arasında yaşamasının, genelde hoş görülmesi şeklindeki bir yaşam tarzı, toplum bireylerimizin genelinin gündelik yaşam biçimine ve kültürümüze ne derece uygun düşmektedir?

Çocuklar açısından televizyon yayınlarına baktığımızda genel itibariyle çocuğun dünyasını ve lisanını geliştirmesi, eğitimine yardımcı olması, zihinsel ve yaratıcı aktivitelerini yönlendirmesi gibi pek çok olumlu etkiler olması gerektiğini düşünebiliriz. Oysa günümüzde yayınlanan çocuk programlarının pek çoğunda çizgi filmler, çocuk dizileri ve diğer çocuk programları genelde eğitici olmaktan uzak, hayalci, fantastik, sadist öğelerle bezeli ve sırf eğlendirmeye yönelik yapımlardır. Örneğin maskeyi takınca her şeye gücü yeten bir adam, He-man ismindeki en büyük olarak takdim edilen bir kahraman tiplmesi ve şiddet öğeleri taşıyan diğer çizgi filmler, çocuğun düşünce ve hayal dünyasına etki ederek, henüz gelişme ağında olan zihinlerini doldurmaktadır. Bunların etkisiyle çocuk, kendisine anlatılan-Türk kültürünün bütünleştirici unsurlarının en önemilerinden -Allah’ın en büyük ve en güçlü olduđu¹³ fikrini kabullenmekte güçlük çekebilmektedir. Ayrıca, sevgi, saygı ve ahlaki gelişme bağlamında çok az çocuk programı olması, çocukların kültürü devralmaları anlamına gelebilecek olan sosyalleşmelerinde ciddi problemler ve çatışmalara yol açmaktadır. Televizyonun büyüüne kapılmış ve onu kontrolden aciz olduğumuz göz önünde bulundurulduğunda, çocukların sosyalleşme sürecine olumlu bir şekilde katılmaları yerine, **televizyonlaşma** sürecini yařadıklarını¹⁴ söyleyebiliriz. Bu süreç ise, okuma ve özgür düşünme yeteneğini kısıtlayan kendi başına düşünme ve araştırma imkanını yok edip bireyi uyuşturan bir süreçtir.¹⁵

Çocuklar ve gençler arasında oldukça önemli bir konu da şiddet ve porno içerikli yayınlardır. Bu tür yayınlarda çocukları henüz erken dönemde yetişkin problemleriyle karşı karşıya bırakma, kendi dönemiyle arada çatışma yaşamaya itmenin yanı sıra, özellikle ergenlik dönemi gençlerini aşırı uyarmakta, gelişim ağlarına uygun davranışlar yerine, sadist davranışları özendirmektedir. Bu tür yayınlarda, günümüz televizyon yayıncılarının en sık kullandıkları yayınlardır. Bu yayınlarda sonucudur ki, saldırgan davranışlar idealize edilmekte ve çocuklarda bu eğilim güçlendirilmektedir.¹⁶ Nitekim yapılan pek çok araştırma, TV’lerdeki saldırgan davranışları izleyenlerin, saldırgan tepkilerinde artış olduğunu doğrular.¹⁷ Bu eğilimin gerçek bir güce dönüşeceği konusundan da emin olmayan yahut deneyimleri sonucu gücünün sınırını anlayan çocuklar, bir büyüme korkusuna da kapılabilmektedir. Bu korku da çocukların içtenlikli ve güvenli bir duygusal yaşama sahip olmalarını kendi duygularını kendilerine göre geliştirme kapasitelerini kısıtlamaktadır.¹⁸ Yoğunlukla nefret ve düşmanlık duyguları ve intikam hisleri pekiştirilerek, sosyal hayatta her dış

¹³ Sadık K. Tural, **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.8.

¹⁴ Cereci, **a.g.e.**, s.57.

¹⁵ Mustafa Köylü, “**Televizyonun Olumsuz Etkileri**”, Din Eğitimi Dergisi., Sayı 25, s.78.

¹⁶ Aytekin Can, **Çocuk ve Çizgi Film**, Öz Eğitim Yayınları, Konya, trs., s.138; Köylü, **a.g.m.**, s. 78.

¹⁷ Ali Dönmez, “**Televizyon ve Saldırganlık**”, Hitler İsteseydi (Sosyal Psikoloji Yazıları), Gündoğan Yayınları, Ankara 1994, s.71.

¹⁸ Kaplan, **a.g.e.**, s.50.

tepkije bu hislerle karşılık verme davranışı yerleştirilmektedir. Bunun sonucunda bencil ve sadist bir kişilik oluşmakta ve ileriki yaşamda kendi kendisine ve çevresine yabancı bireyler yetişmektedir.

Kültürel değerleri ve insanî erdemleri yozlaştıran diğer bir tür program da "reklamlardır". Reklamlar özenti ve israfa yol açmaları nedeniyle, ailelerin dağılmasına yol açmalarının yanında, çocukların zihinsel ve sosyal gelişimlerini de olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda genel yaşam tarzımıza ters bazı ürünleri süsleyerek sunmak suretiyle de, kültürel dejenerasyona katkıda bulunmaktadır. Çağdaş psikanalistlerden Fromm (1994)'un ifadesiyle insanlar âdetata sadece sahip olduklarıyla var olacakları, aksi halde bir hiç olacakları düşüncesine itilmektedirler.¹⁹ Bu düşünceleri besleyen ve destekleyen reklamlar yoluyla yapay gereksinimler üretilerek, insan doyumsuzluğa yönlendirilmektedir.²⁰

Ayrıca maddî imkânı yetersiz ailelerde çocukların, hatta aile büyüklerinin doyumsuz isteklerinin pekiştirilmesi ve daha fazla şeyi elde etme etkisiyle suç işlemeleri söz konusu olabilmektedir. Çünkü çocuklar izledikleri reklamların etkisiyle daha fazla talepte bulunmakta ve özellikle dar gelirli aileler bu talepleri asgari düzeyde bile karşılamakta zorlanmaktadır. Gelir düzeyi düşük olmayanlar da, çocuğun her istediğini almayı doğru bulmayarak talepleri geri çevirebilmektedirler. Bu durum, çocukta yoksunluk ve kırgınlık duygusu oluşturabilmektedir. Tüketim kapitalizminin sanal formu²¹ diye nitelenen reklamlar, bütün bu olumsuzlukları peşinde getirmektedir. "Radyo ve Televizyon Yayınları Yayın Esas ve Usulleri Hakkındaki Yönetmelik" in 9. Maddesi gereğince "... televizyonlarda, halkın ruh sağlığını bozacak, sebepsiz korkular ve çelişkili duygular yaratacak, insanları kaderciliğe yöneltecek şekilde yayın yapılamayacağı"nın yasal güvence altına alınmış olmasına karşın²², problem artarak sürmektedir.

Her şeye karşın reklamlar, belki de masalların yerini doldurduğundan çocukların TV'de seyrettikleri en vazgeçilmez programların başında gelir. Günümüz çekirdek aile yapısında, çocuğun yanı başında olmayan, neşeli gecelerin, masalların mimarı nineler ailede değildir. TV'ler ve özellikle reklamlar, bu boşluğu dolduracak bir işlev görmektedirler. Kapferer(1991)'e göre, reklamların başında ve sonunda yer alan kısa görüntü ve müzik, masalların başlangıç ve sonuç cümlelerinin görevini üstlenmiştir.²³

Çocuğun sosyalleşmesi ve zihinsel gelişiminde önemli yeri olan masal dinleme ve sorular sorma gibi bir eğitim ve gelişim sürecinin yerini alan TV, çocuk kuşağı programları ve özellikle günün her saati yinelenen reklamlarla, çocukları gerçek dünyadan koparıp, zihinsel durağanlık ve yetersiz sosyalleşme problemi doğurmaktadır.

Bunların dışında son yıllarda oldukça artan sayıda yayınlanan magazin programları da genellikle toplumun değerlerinden uzak sanatçıların yaşantılarını cazip göstermek suretiyle olumsuz modeller sunmaktadırlar. Bu modelleri taklit etmek, maddî imkanların iyi olmasını da gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla toplumda sabır, kanaat, şükür v.b. kavramlar gündelik yaşantımızdaki anlamını kaybederek, yerine "ne şekilde olursa olsun, neleri feda etmek gerekirse gereksin, yeter ki ben de zengin olayım" anlayışının özlemi körüklenmektedir.

Bütün bu program çeşitlerinin her biri içerisinde rastlayabileceğimiz bazı dinî motifler ve özgün dinî programları da değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü bireysel

¹⁹ Fromm, **Sahip Olmak Ya da Olmak**, Arıtan yayınevi, İstanbul 1994, s. 62.

²⁰ Abdulkerim Bahadır, "Günümüz Kitle İletişim Araçlarının, Ruhsal ve Toplumsal Hayatımız Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Korunma Yolları", Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı, 7, Konya 1997, s. 488.

²¹ Kaplan, **a.g.e.**, s.86.

²² Cengiz Özdiker, "Televizyonda Dini Haber ve Yorumlar", Diyanet İlmî Dergi, c. 37, sayı, 4, Aralık-2001, s. 125.

²³ Jean Noel Kapferer, **Çocuk ve Reklam**, çev. Şermin Önder, Afa Yayınları, İstanbul 1991, s.75.

ve toplumsal dönüşümün en etkili araçlarından biri olan TV yayınlarının, halen toplumun genelinin birçok tutum ve davranışında ve az ya da çok gündelik yaşamında yeri olan dine de bir enstantane olarak yer verdiği görülmektedir. Bunu yaparken çoğu zaman gerek haber içerikli programlarda, gerekse filmlerde toplumun din görevlileri ve dindarların olumsuz bir takım davranışlarına yönelik tepkilerini istismar ederek, din görevlilerine dönük genel bir olumsuz kanaat oluşumuna yol açmakta²⁴ ve onların şahsında dinî değerleri alaya alabilmektedir. Üstelik filmlerdeki dindar insan karakterleri, genelde ya ahlâktan yoksun, dürüst olmayan ve insanları aldatan veya en iyi ihtimalle sosyal statü olarak alt sınıftan birisi olarak(aşçı, temizlikçi vb.) canlandırılmaktadır. Bununla, topluma verilen mesajın, dindar insanların ancak böyle sosyal statüsü düşük konumlarda olabileceği şeklinde olduğu aşık bir durumdur.

Halkın bir takım değer kaymalarına maruz kalmasına karşın, kaybetmemekte direndiği Ramazan ayı algısına, bir şekilde belki zorunlulukla ortak olan TV'lerin, Ramazan programları da ayrı bir ilginçliğe sahiptir. İftar nedeniyle oruç açmak için bekleyen ve o anda dinî duyguların zirvesinde yaşayan insanlara, doğru, gerçekçi, hurafelerden arındırıcı ve zengin dini motifli programlar yapmak yerine, zaman zaman magazin programı görünümünde iftar programları yapılmakta ve bu değer bile yozlaştırılmaya çalışılmaktadır. Genellikle bu programlarda diğer pek çok programda olduğu gibi, çeşitli ses ve film sanatçıları çağrılarak, yeni çalışmaları vb. üzerinde sıradan konuşmalar yapılmaktadır. Hatta geçtiğimiz yıllarda iftar açmak için okunan ezan dahi ses sanatçılarına okutulmuştur. Bunu yaparken de en azından uzman olmadıkları bir alanda sanat icra eden bu sanatçıların, anlamını bozarak ezanın özgünlüğünü ve kutsallığını yok ettikleri okuma biçimlerini, işi bilen birine dinletme ve yanlışlarını düzeltme yoluna bile gitmemeleri, seyirciye verilen değer ve saygı açısından doğru gözükmemektedir. Dolayısıyla televizyonlardaki dinî yayınlar, niyet ne olursa olsun bazen dini değerlerin önemsenmediği ve aşağılandığı izlenimi vermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç itibariyle genel görünümleri açısından ülkemizdeki ulusal televizyon yayınlarının büyük bir kısmının, toplumun değerlerini, millî kültürünü koruma yaşıatma, yeni nesillere doğru şekilde aktarma gibi bir işlev yerine, kısa vadeli çıkarlarını gözeterek, genelin tamamen yabancı olduğu, toplumumuzda çok küçük azınlık tarafından benimsenen bir yaşam tarzını tüm toplumun bir örnekleme gibi takdim etmekte olduğu görülmektedir. Bu yolla, özellikle gençlerle aileleri arasındaki iletişim azalmakta ve kısmen başka nedenlerle varolan bireysel ve toplumsal çözüme hızlanmaktadır.

Yukarda anlattığımız tüm gerekçelerden hareketle televizyon yönetici-yayıncı ve izleyicilerine aşağıdaki önerileri sunabiliriz:

a. Televizyon yönetici ve yayınlarına yönelik Öneriler:

1. Yayın politikalarını toplumun kültürel değerlerini gözeterek yeniden düzenlemelidirler. Bu bağlamda mevcut yabancı dizilerden kültürümüze ters düşmeyen eğitici ve bilimsel içerikli olanların dışındakiler yayından kaldırılmalıdır. Özellikle içki, sigara gibi zararlı maddelerin kullanımını, normal ve hatta özendirici bir şekilde sergileyen filmler genelin seyrettiği kanallarda kesinlikle gösterilmemelidir.
2. Yerli filmler hazırlanırken kültürel değerlerimizi öne çıkaran senaryolar teşvik edilmelidir. Toplumun değer yargıları, her şeyden önce sorumlu bir vatandaş ve sorumlu bir yayıncı olmanın gereği olarak dikkate alınmalıdır.
3. Çizgi filmler de aynı amaçla hazırlanmalı, çocukların zihinsel gelişimleri olumsuz etkilerden uzak tutulmalıdır. Özellikle her türlü, şiddet ve cinsellik motifleri

²⁴ Peker, a.g.e., s.100.

yoğun programlar yayınlanmamalıdır. Kaliteli ve cazip filmler hazırlanmalı ve yayınlanmalıdır.

4. Reklamlar " her ne olursa olsun yeter ki bize para kazandırsın " felsefesiyle değil de, toplumun genel yararı göz önüne alınarak tüketim çılgınlığının, dolayısıyla ahlakî ve kültürel yozlaşmanın önünü alma duyarlılığı ile hazırlanmalıdır. Toplumun yanıltmaksızın reklamlar yapılmalı ve kaliteyi TSE yapmalıdır.

b. Televizyon izleyicilerine yönelik Öneriler:

1. Televizyon izlerken seçici olmalı, her programı değil de kendi değerlerine uygun programları seyretmelidirler.

2. Televizyon yönetici ve yayıncılarını uyararak, onları kendi kültürümüze uygun programlar yapmaya yönlentmelidirler. Bu tür programlar yapıldığında da telefon, faks vb. yollarla teşekkürlerini bildirerek onları teşvik etmelidirler.

3. Aileler, çocukların televizyonu sürekli değil, belirli saatlerde seyretmelerine imkân vermeli ve seyredecekleri programların onların sosyal gelişmelerine uygun olmasına dikkat etmelidirler.

4. Eğer kaset yahut CD ile video seyretme imkânı varsa, zaman zaman çocukların televizyon seyretmeye yönelik ilgi ve gereksinimleri, ahlakî motifleri zengin çizgi ve dizi film kasetleri veya CD'leriyle giderilmelidir.